

КОДЕКС ЧАСТИ ПРИПАДНИКА ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Пуковник *Стевица С. Карапанџин*

Савремена војна пракса сведочи о оправданости кодификације понашања припадника војне професије, чему иде у прилог и чињеница да се стручним војним правилима тешко може прописати њихова етичност, како у свакодневним мирнодопским условима, тако и приликом извођења операција. Убрзана и свеобухватна реформа система одбране Републике Србије и реорганизација Војске Србије, уз очекивање њене професионализације и нових мисија, представљају нов амбијент у којем се јавила потреба за доношењем посебног документа, као реалног оквира за уређење области чија суштина није обухваћена законском и подзаконском регулативом. Многа етичка питања са којима су се у нашој досадашњој војној пракси сусретали припадници војне професије, како у служби, тако и ван ње, била су искључиво у сфери обичајног, али не и нормативног права.

*Аутор ради у Управи за људске ресурсе (J-1) ГШ ВС

Радни тим¹, формиран у Управи за људске ресурсе (J-1) ГШ ВС од представника организационих делова Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије – стручних лица из области историје, етике, права и психологије, израдио је Кодекс части припадника Војске

Србије (у даљем тексту: Кодекс части). У завршној фази рада учествовали су и стручњаци из

¹ Руководилац тима пуковник Стевица С. Карапанџин и чланови пуковник др Илија Кајтез, пуковник др Борислав Д. Гроздић, капетан мр Далибор Денда, капетан мр Миљан Милкић, поручник Дејан Андрић и поручник Вук Вујовић.

Снимио: Д. Атлагић

грађанства². У складу са законским овлашћењима, начелник Генералштаба Војске Србије прописао је Кодекс части, којим се уређују општа морална начела војне професије, њене основне вредности и норме понашања припадника Војске Србије. Кодекс части се уводи у праксу ради унапређења и промовисања осетљивости за професионалне, етичке и личне вредности које су специфичне за војну професију. Такође, одредбе Кодекса части обавезују припаднике Војске Србије да своје поступке усклађују с основним друштвеним и професионалним вредностима и нормама. Кодекс части чува, негује и развија највредније српске војне традиције. Он обавезује припаднике Војске Србије да, поред обавезе поступања у складу са Уставом, законима, војним прописима и нормама међународног хуманитарног права, као и општим друштвеним и моралним начелима, вредностима и нормама, своје понашање усклађују и са одредбама самог кодекса. Треба да уважавају општа морална начела војне професије, негују и развијају њене основне вредности и достижу дефинисане норме понашања. Током рада на изради Кодекса части и разматрању питања његове евентуалне повреде, дошло се до закључка да би у овом тренутку било нецелесходно формирати посебна тела (судови части или већа части) која би се бавила тим питањима. Основна замисао јесте да процес израде Кодекса части и његове практичне примене буде развојни, а ни-

како завршен процес. Због тога је и дефинисано да за сваку повреду Кодекса части припадник Војске Србије, за сада, сноси моралну одговорност и да се она сматра недостојним поступком и негативним примером понашања за остале припаднике Војске Србије. То не искључује могућност да се при истовременом кршењу Кодекса части и других закона припадник Војске Србије санкционише у складу са законима чије су одредбе прекршене. Због тога је дефинисана и једна од кључних формулација завршних одредаба Кодекса части да се унапређење општег нивоа његовог поштовања постиже, пре свега, командовањем, обуком, контролом и, што је посебно важно, свакодневним васпитним радом претпостављених. Другим речима, опредељење је да тежиште буде на едукативној, а не на казненој компоненти, што значи да у будућности не треба искључивати и могућност доrade Кодекса части увођењем институција судова или већа части.

Саставни делови Кодекса части су и кодекси категорија припадника Војске Србије³, разрађени у његовим прилозима. Током израде Кодекса части један од циљева био је и дефинисање и спровођење његове доследне структуре, како би био чврсто постављен, са концизним и прецизним формулацијама. У завршној фази рада амбиције су биле усмерене на успостављање логичког и етичког следа – од начела, преко вредности, до норми. Намера је била да се дође до кратког и језгровитог садржаја који би био разумљив свим припадницима Војске Србије. Пре писања овог документа анализирана су искуства савремених страних армија – америчке, руске, британске, канадске и аустралијске. Проучени су и етички кодекси других струковних удружења и занимања.

Радни тим се суочио и са одређеним проблемима.

1. У почетној фази било је спорно питање надлежности за доношење Кодекса части, што је успорило рад. Проблем је превазиђен усвајањем Закона о изменама и допунама Закона о Војсци Србије.
2. Чланови радног тима на почетку су имали различита мишљења о дефинисању садржаја и обимности формулација, што је била последица пренаглашавања значаја

² Представници Филозофског факултета (проф. др Јован Бабић и доц. др Иван Вуковић), Српске академије наука и уметности (Данило Баста), Института за модерну историју Србије (др Александар Животић), Института за савремену историју (др Бојан Б. Димитријевић) и Министарства вера Републике Србије (мр Александар Раковић). У раду је учествовала и Гордана Стевановић из Заштитника грађана Републике Србије, у своје лично име, не као представник наведене институције.

³ Офицерски кодекс, Подофицирски кодекс, Војнички кодекс и Кодекс војних службеника и војних намештеника.

Снимио: Ј. Мамула

струке. То се могло и очекивати због великог броја непознаница у овој области и чињенице да је израда оваквог подзаконског акта представљала пионирски подухват. У завршној фази рада и овај проблем је превазиђен.

3. Потреба усаглашавања Кодекса части са одредбама Закона о Војсци Србије⁴, са једне, и са искуствима савремених страних армија и других струковних удружења и занимања, са друге стране⁵, такође је био један од проблема.

Начела

Полазећи од чињенице да се по питању части припадници Војске Србије не могу дели-ти, у централном или главном делу Кодекса части, чија суштина је част припадника Војске Србије, дефинисана су општа морална начела војне професије, њене основне вредности и норме понашања, који су заједнички за све припаднике Војске Србије. Официрски кодекс, Подофицирски кодекс⁶, Војнички кодекс и Кодекс војних службеника и војних намештеника у прилозима, чине норме које проистичу из одредаба Кодекса части, а њиховим достизањем обезбеђује се висок степен професионалне и моралне одговорности и квалитетније обавља-

ње послова из домена функционалних дужности, за сваку категорију посебно. У исто време, текст је усаглашен, како са одредбама Закона о Војсци Србије, тако и са искуствима страних армија и професија у којима се захтева кодификација понашања. На тај начин дошло се до јединствене збирке коју данас чини Кодекс части. Разрадом кодекса категорија припадника Војске Србије у прилозима дат је допринос, како претходно поменутој усаглашености, тако и његовој јединствености и аутентичности у односу на кодексе савремених светских армија и других струковних удружења и занимања⁷.

Општа морална начела војне професије којима припадници Војске Србије треба да се руководе су:

- служење отаџбини Србији,
- савесно и стручно вршење дужности,
- човечно поступање.

⁴ Због назива „Кодекс части припадника Војске Србије“.

⁵ У савременој пракси није забележено да се једним кодексом неке професије или струке једновремено дефинишу норме понашања за све категорије припадника у оквиру те професије или струке (на пример: у медицини не постоји исти кодекс за лекаре и за медицинске сестре).

⁶ Учешће у изради Подофицирског кодекса узели су и заставник Горан Радић (главни подофицир ВС) и заставник прве класе Зоран Лаштро (главни подофицир ГШ ВС).

⁷ Постигнут је spoj једног општег кодекса са посебним етичким кодексима одређених категорија у јединствену целину.

Снимио: Д. Атлагић

Вредности

Из општих моралних начела произашле су основне вредности⁸ војне професије. Прокламовано је 10 вредности које припадник Војске Србије својим понашањем треба да претвори у сопствене врлине. Поред тога, дефинисано је и 10 норми понашања чијим се достизањем наведене вредности остварују. Наведене норме проистичу из вредности и у исто време их чувају⁹. Из појединих вредности понекад проистичу и по две или више норми, док се кроз поједине норме остварују две или више вредности.

⁸ Основне су јер нису и једине, али су за припадника Војске Србије примарне, јер изражавају суштину професионалног војног етоса и израз су највредније српске војне традиције.

⁹ У Кодексу части све је у међусобној вези, а однос вредности и норми најлакше се може објаснити примером: Живот је вредност, а норма која из ње проистиче је „Не убиј!“.

¹⁰ Изузев у првој вредности „Верност отаџбини“.

Све вредности, формулисане у индикативном (описном) облику, налазе се у одређеној међузависности, при чему се поједине одлике једне вредности препознају и у осталих девет. При томе, свака вредност задржава своју јединственост и специфичност. У пасусима који описују вредности, тј. показују у чему се оне састоје, не помињу се називи самих вредности¹⁰, већ се кроз њихову дефиницију оне одсликавају. Важно је напоменути да су безмало исте вредности заступљене у свим поменутиим војним кодексима страних земаља.

Верност отаџбини

Припадник војне организације, односно Војске Србије, преко које држава спроводи монопол силе, мора имати изграђен осећај верности према отаџбини Србији. Ако се узме у обзир да држава поменути монопол силе спроводи преко још неких својих институција, може

Снимио: Ј. Марјанов

се додати још и то да припадник Војске Србије има најизразитију дужност да буде веран отаџбини Србији. При томе, он мора бити свестан значаја војне професије и њене важности за решавање суштинских питања за опстанак, живот и развој државе и грађана. Верно им служећи, припадник Војске Србије мора имати у виду и њихове обавезе и одговорност према њему, као и углед и поштовање које због саме припадности војној професији ужива код грађана. Те узајамне обавезе припадник Војске Србије сматра неписаним заветом који традиционално чува и никад не нарушава. Зато је једна од норми заветни однос припадника Војске Србије са државом.

Сваки припадник Војске Србије, осим војних службеника и војних намештеника, закљиче се на верност отаџбини на формалан начин и то својом чашћу¹¹. Верност отаџбини Србији подразумева, поред осталог, и неприхватање чина издаје, као и часно држање у случају заробљавања. Верност отаџбини испољава се и

Норме

Припадник Војске Србије се руководи општим моралним начелима војне професије и промовише њене основне вредности тако што негује и развија сопствене врлине и прихвата и поштује норме понашања:

1) са отаџбином је у заветном односу и безусловно је брани;

2) поштује, чува и брани државна и војна обележја и достојанствено носи униформу Војске Србије, у служби и ван ње;

3) приликом извршавања борбених задатака:

- силу употребљава само колико је неопходно;

- човечно поступа према заробљеном непријатељу и цивилима, посебно према старијим особама, женама и деци;

4) не дозвољава да средства ратне технике која су му поверена доспеју исправна у посед непријатеља, а у случају заробљавања одбија сарадњу која је у супротности са правним нормама и одредбама Кодекса части;

5) не прихвата чин издаје;

6) никада другог припадника Војске Србије не оставља у невољи;

7) поштује личност и различитости;

8) не псује, не вређа и не изражава се погрдно о вредностима које другима представљају светињу;

9) посвећен је војној професији и живи у складу са њеним вредностима;

10) настоји да:

- контролише понашање, буде смирен и прибран, а у борби са собом, непријатељем и природним стихијама непоколебљив;

- држи дату реч, буде самокритичан, правдољубив, истинољубив, трпељив, скроман, поуздан и отворен;

- личне интересе усклађује са општим;
- не буде порочан, сујетан, осветољубив, осоран, бахат, хвалисав и охол, не ласка и не оговара друге;

- буде морални узор за све чланове друштва.

кроз поштовање, чување и одбрану државних и војних обележја и достојанствено ношење униформе Војске Србије, како у служби, тако и ван ње. Достизање ове вредности треба да буде војнички идеал за сваког припадника Војске Србије. Он је професионалан у оној мери у којој верност отаџбини за њега представља тај идеал.

¹¹ Тиме се част издиже изнад других вредности.

Снимио: З. Миловановић

Само њиме руковођен он у потпуности може бити веран отаџбини, чиме даје и свој допринос да цивилна и демократска контрола Војске Србије буде у потпуности остварена.

Посвећеност професији

Војна професија спада у групу професија чији резултати имају немерљиву вредност и са њом се по том питању могу поредити само поједине (лекарска, свештеничка и сл.). Када је у питању државни значај, војна професија се издваја и од поменутих, па је неопходно да јој њени припадници буду максимално посвећени.

Припадник Војске Србије увек мора прихватити обавезу да служи у свим мисијама Војске и у свим околностима, без обзира на тешкоће, опасности и личне дилеме, не условљавајући то било чиме. У професији за коју је већ констатовано да има изузетан државни значај, условљавање извршења задатка, из било ког личног разлога, било би крајње нечасно. Са друге стране, као израз међузависности вредности, као и заветног односа, припадник Војске Србије за своју посвећеност професији требало би да од државе и грађана добија одређено признање и посебно поштовање.

Због специфичности војне професије приватност припадника Војске Србије не може бити недодирљива. Због тога своју професију треба да доживљава као начин живота. Такође, мора настојати да буде трпељив, скроман и поуздан. О овој вредности посебно се води рачуна у савременим армијама. Од степена посвећености војној професији у нашој средини не зависи само лични углед припадника Војске Србије, већ и углед саме Војске, а самим тим и Републике Србије у међународној заједници. Место и улога ове вредности посебно долази до изражаја у време професионализације Војске Србије.

Оданост

Оданост представља једновремен однос верности и привржености, како према јединици, тако и према друговима и саборцима у њој, затим како према претпостављенима, тако и према потчињенима. Само припадник Војске Србије који је веран и привржен својој јединици може успешно извршавати своје обавезе. Због тога оданост, опет као израз међузависности вредности, подразумева и истовремено присуство солидарности, посвећености, дисци-

плинованости и поштовања. Узимајући у обзир значај и специфичности војне професије, сваки ниво командовања мора бити у стању да обезбеди моменталну послушност потчињених нивоа, што значи извршавање свих наређења претпостављеног. То искључује она наређења чије би извршење представљало кривично дело. У случају да претпостављени ипак тако нешто нареди, потчињени нема моралну обавезу да изврши наређење, јер таква „послушност“ је неморалан чин.

Припадници Војске Србије дужни су да један другом помажу у тешким и опасним ситуацијама, при чему је посебно важно нагласити да је старији припадник Војске Србије дужан да штити млађег и да брине о њему. Претпостављени мора настојати да међу припадницима јединице изгради међусобно поверење. У ситуацији када се припадници Војске Србије осећају незаштићено, то је сигуран знак да код њих не постоји поверење према претпостављеном. Припадник Војске Србије никада другог припадника не сме оставити у невољи. Такође, он увек мора да одржи дату реч и да према другом припаднику Војске Србије буде отворен, искрен и трпелив. Такође, не сме бити непоуздан, порочан и хвалисав. Посебно је важно нагласити да свака евентуална појава злостављања и вређања у војној средини директно утиче на одсуство оданости у јединици.

Храброст

Храброст је најосетљивија вредност војне професије и једна од најважнијих моралних врлина припадника Војске Србије, коју треба да је поседује како би се суочио са ризиком. Да би се утврдило да ли је у питању храброст или не, претходно се мора прецизирати о коликом степену ризика је реч. Услов за храброст су одлучност (без обзира на неизвесност, ризик и опасност) и исправност одлучивања. Ако нема одлучивања, нема ни простора за испољавање храбрости. Исправност одлуке је, такође, саставни део дефиниције храбрости. Зато припадник Војске Србије треба да буде у стању да донесе разумну и исправну одлуку и да прихвати ризик који такво поступање носи.

Два су својства храбрости – прво се огледа у ситуацији када неко храбро поступи, а друго у особини некога да увек храбро поступа. У оба случаја, доношење одлуке и њена исправност део су дефиниције храбрости, као својство поступка или као својство особе. Храброст је средина између кукавичлука и неразумне неустрашивости. У њој се савладава страх и, у исто време, не преузима већи ризик него што је потребно. Особине одлучности и

Официрски кодекс

Официр Војске Србије:

- 1) поносан је на припадност официрској професији и свестан узвишености свог звања и одговорности;
- 2) стара се да оправда поверење које му је указала отаџбина Србија;
- 3) негује способност критичког расуђивања и озбиљност одговорног одлучивања;
- 4) храбро доноси одлуке и увек сноси пуну одговорност за начин на који се оне реализују;
- 5) клони се нечасних начина напредовања у служби;
- 6) током службе:
  - спречава појаву сукоба интереса;
  - не прима поклоне, осим протоколарних;
  - рационално управља финансијским и материјалним средствима и спречава њихово незаконито располагање;
- 7) првопотчињене:
  - цени и уважава њихово мишљење;
  - одлично познаје и при доношењу одлука има у виду њихове способности, образовање, таленте и мотивацију;
  - војнотручно обучава развијајући код њих моралне и духовне вредности, психолошку стабилност, родољубље, војничке врлине и грађанску одговорност;
  - штити и брине о њима, према непослушнима је строг и правичан, а при кажњавању одмерен;
- 8) поред усавршавања у струци, ради и на стицању ширих знања и унапређењу опште личне културе;
- 9) ван радног времена бави се пословима и облицима разоноде који су достојни официра Војске Србије;
- 10) личним примером и угледом сведочи вредности Кодекса части.

исправности одлучивања мора да поседује сваки припадник Војске Србије.

Постојање храбрости се не може везивати искључиво за извођење операција¹². Идентични поступци у различитим околностима (ратним или мирнодопским) могу, али не морају увек бити израз храбрости. Зона извођења операција није једино окружење у којем је присуство храбрости неопходно. Постоје чак борбене ситуације у којима се задатак може извршити веома лако и безопасно. Важно је и да припадник Војске Србије по-

¹² На тај начин указано је на предрасуду да се храброст испољава искључиво у борбеним условима.

Подофицерски кодекс

Подофицер Војске Србије:

1) поносан је на припадност подофицерском кору и свестан његовог значаја у систему командовања;

2) поседује личну храброст, снажну вољу, самодисциплину, одговорност и способност за тимски рад и стварање добрих међуљудских односа;

3) у јединици изграђује и одржава висок ниво обучености, војничког духа, реда и дисциплине;

4) ради на стицању личне спремности и способности;

5) у јединици којом командује најбољи је познавалац наоружања и војне опреме и правила борбене употребе за ниво појединаца, тим и одељење;

6) приликом издавања наређења:

- прецизан је и јасан;
- не заклања се иза ауторитета претпостављеног;
- свој формални ауторитет потврђује личним знањима и способностима;

7) потчињене:

- одлично познаје, мотивише и васпитно утиче на њих;
- поштује и не наређује им да чине било шта понижавајуће, увредљиво и неморално или оно што ни сам не би био спреман да уради;
- штити, чува њихову приватност и уважава њихове интересе;
- подстиче на достојанствено ношење униформе Војске Србије, као и на правилно војничко држање;

8) у одсуству наређења претпостављеног испољава иницијативу;

9) ван радног времена се бави пословима који су достојни подофицира Војске Србије;

10) усклађује своје понашање са одредбама Кодекса части и пред потчињенима предњачи личним примером.

седује одлучност да изнесе своје мишљење, што често значи и преузимање ризика. Под условом да је његов став исправан, храброст је утолико већа уколико су неизвесност и са њом скопчани ризик већи. То значи да он у тим ситуацијама ради оно што је исправно, при томе се излаже ризику, савладава страх и преузима одговорност. Ако све то ради, а његово мишљење је при томе неисправно и још при томе незналачки и на некоректан начин покушава да га наметне, онда не поступа исправно. У његовом деловању тада нема храбрости, већ само онога што на њу личи.

Пракса је небројено пута показала које особине војника доприносе храбрости у опасним ситуацијама, а које не. Срџба и бес су најнепожељније појаве јер људе тада покреће бол и раздраженост коју осећају и једино задовољство налазе у томе да се освете. Онај ко се само због тога бори јесте борбен, али није храбар. У основи, његово понашање не проистиче из моралних побуда, нити је свесна одлука, већ последица афекта. Зато осветољубивост припадника Војске Србије није пожељна особина. Истински храбри понашају се тако искључиво из моралних побуда и из тежње за оним што је добро. Одавно је познато да су сујетни припадници војне професије у рату највеће кукавице, јер сујетан човек само мисли на себе. Искуство говори да разметљив и хвалисав човек у миру носи само маску храбрости и понаша се онако како би се храбар човек понео у опасности, а у ствари је прикривена кукавица. Храбри су смирени, прибрани, непоколебљиви, правдољубиви и истинољубиви, а у рату су још брзи и одлучни. За суочавање са злом, али искључиво при исправном и разумном одлучивању, потребна је такође храброст, јер када се не бисмо са њим суочавали, оно би овладавало нама.

Важно је нагласити да припадник Војске Србије мора да поседује спремност да чинећи оно што је исправно прихвати и ризик од моралне осуде других лица. Зато на старешинским дужностима треба да буду храбри и у тренуцима доношења одлука. Степен храбрости не сме бити обрнуто сразмеран висини положаја у војној хијерархији; њу морају поседовати сви – на свим нивоима и у широком спектру различитих околности.

Дисциплинованост

Припадник Војске Србије дисциплину мора да сматра темељем на којем почива војна организација. Он је дужан да савесно и свесно испуњава личне и заједничке обавезе. Дисциплинованост припадника Војске Србије, као стечена навика и његова примарна одлика, подразумева поштовање Устава, закона, норми и правила војне средине и друштва у целини, па чак и спремност на потчињавање своје воље наведеној регулативи. Поред тога, припадник Војске Србије мора своју вољу да потчињава и претпостављеном, осим у случајевима када се од њега тражи да учини нешто што би представљало кривично дело. Само дисциплиновани припадници Војске Србије, који дисциплину сматрају за врлину, могу на најбољи начин штитити животе људи, чувати поверено наоружање и опрему и побеђивати у оружаном сукобу.

Личним примером и односом према обавезама, припадник Војске Србије је дужан да до-

приноси развоју дисциплине у јединици. Да би био дисциплинован мора бити самокритичан и способан да контролише сопствено понашање. Самодисциплина је врхунац дисциплинованости и заснива се на посвећености и оданости, као и на спремности на одрицања. При дефинисању ове вредности водило се рачуна и о томе да се у општем смислу речи изрази и потреба субординираности војног ауторитета политичко-правном ауторитету.

Солидарност

Солидарност није специфично војна врлина, али има изузетан значај у војној професији. Она подразумева спремност припадника Војске Србије на узајамну помоћ и повезаност у извршавању задатака. Солидарност је основни предуслов за остварење жељеног циља, а предуслов за постојање солидарности је међусобно поверење. Припадник Војске Србије професионалним радом, оданошћу, поштењем, честитомшћу и искреношћу доприноси изградњи међусобног поверења, заједништва и повећању снаге своје јединице. Ласкање, улициштво и оговарање непожељни су облици понашања међу припадницима Војске Србије, јер

Војнички кодекс

Војник Војске Србије:

- 1) поносан је што служи отаџбини Србији и свестан је да је њена снага, узданица и чувар њених највиших вредности;
- 2) настоји да:
  - код себе развија победнички дух;
  - по сваку цену избегне пораз;
- 3) оспособљава се за извршење свих мисија и задатака Војске Србије;
- 4) ревносно обавља своје послове и испуњава своје дужности;
- 5) извршење наређења увек ставља на прво место;
- 6) не меша се у послове других;
- 7) увек има у виду да је део тима;
- 8) брине:
  - о другу кога никада не оставља у невољи;
  - о наоружању и војној опреми који су му поверени;
- 9) ван радног времена се бави пословима који су достојни припадника Војске Србије;
- 10) усклађује своје понашање са одредбама Кодекса части.

Снимио: Ј. Мамула

Кодекс војних службеника и војних намештеника

Војни службеник и војни намештеник:

1) поносан је што је на служби у Војсци Србије и свестан је значаја подршке извршавању њених мисија и задатака;

2) у условима када је овлашћен да одлучује, поступа у оквиру датог овлашћења;

3) не злоупотребљава свој положај и доступне службене информације;

4) рационално користи материјална и финансијска средства;

5) према корисницима услуга и странкама поступа учтиво, стрпљиво и непристрасно, и пружа им помоћ и потребне информације;

6) одевен је тако да не изражава политичку опредељеност, верску или другу припадност на непримерен начин;

7) понаша се примерено и облачи се у складу са кодексом одевања;

8) води рачуна о понашању на јавном месту и тиме чува углед Војске Србије;

9) ван радног времена се не понаша на начин који га може довести у сукоб интереса;

10) осим са одредбама Кодекса части, своје понашање усклађује и са одредбама кодекса своје струке, уколико такав кодекс постоји.

негативно утичу на међусобно поверење. Припадник Војске Србије мора поседовати спремност да личне интересе потчињава заједничким. Он је део тима и као такав увек мора бити спреман да несебично пружи помоћ својим колегама и саборцима.

Човечност

Човечност представља једну од најцењенијих људских особина и код припадника Војске Србије неизоставно мора пратити друге вредности, односно врлине, посебно храброст. Припадник Војске Србије мора бити и великодушан. Марко Миљанов је говорио: „Брани себе од других, и друге од себе“¹³ Имајући у виду оружану моћ којом располаже и драматичне ратне услове у којима ће се евентуално наћи, мора водити рачуна о сопственом човечном поступању. Због тога не сме користити силу

¹³ Чојство је шири појам од јунаштва и налази се испред њега („Јунак чојку коња води“). Оно обухвата поштовање људског достојанства, држање дате речи, хуманост и моћ праштања. Једном речју – пуна људска мера према осведоченом моралном узору који се преноси са колена на колена.

већу од оне која је неопходна да би се непријатељ савладао. Својим угледом мора бити оличење човечности, што подразумева стално настојање да својом евентуално брзоплетом и плаховитом одлуком не потисне мудрије и човечније решење, као и спремност да претрпи и личну увреду ако је то у интересу заједнице. Припадник Војске Србије никада не сме злоупотребљати, вређати и понижавати друге. Он мора бити спреман на попустљивост у односу на слабог и немоћног и на његову заштиту. У исто време, увек мора бити надмоћан над неразумним. Према човечности војника савременици и историја суде о врлинама или манама народа из којих потичу, због чега они који воле свој народ увек то морају имати на уму.

Достојанство

Припадник Војске Србије је дужан да чува целовитост своје личности. Такође, поштовање туђе личности спада у достојанствено поступање припадника Војске Србије. Неповредивост физичке и моралне целовитости човека, поштовање личности других и заштита њихове части и ауторитета за њега морају бити неприкосновени. При томе је лични пример у понашању најбољи пример, због чега припадник Војске Србије код себе мора неговати склад између речи и дела. Он мора имати и потребу да чува и унапређује раније стечени углед и достојанство које има код грађана, у шта су уложени труд и жртве многих генерација пре њега. Средина у којој се угрожава достојанство појединца не ужива велики углед. Свестан штете која може настати услед нарушавања достојанства личности, припадник Војске Србије свим легалним средствима храбро штити ауторитет и понос, како себе лично, тако и других припадника Војске Србије. Он мора држати до себе, до свог интегритета, својих ставова и вредности и до развијања властитих психичких и физичких способности. Пред претњама и уценама припадник Војске Србије никада не одступа од својих ставова. Због тога је важно да на руководећој дужности не размишља шаблонски, већ да код себе негује способност критичког расуђивања и озбиљност одговорног одлучивања.

Пожртвованост

Војна професија тражи изузетну дисциплину и иницијативу припадника Војске Србије за извршавање свих, па и најтежих задатака, што од њега захтева спремност на одрицања. За припадника Војске Србије заједница треба да буде значајнија од њега као појединца, како због

његове дужности да служи отаџбини Србији, тако и због природе средстава које користи у тој служби. Ради добробити отаџбине, Војске Србије и своје јединице увек мора бити спреман на лична одрицања и подређивање личних интереса ономе што је нужно за службу. При томе, егоизам мора сматрати за једну од најгорих особина војника. То не значи да припадник Војске Србије пожртвованост треба да испољава искључиво у служби заједници, већ она посебно треба да долази до изражаја и у ситуацијама када се може помоћи појединцима, што је повезано са оданошћу, солидарношћу, човечношћу и поштовањем. За пожртвованост којој треба непрекидно да тежи, припадник Војске Србије не треба да очекује награду.

Поштовање

Поштовање других и самог себе треба да буде део идентитета припадника Војске Србије. Он мора да пружа једнаке шансе свима и да познаје своја права и права других. Поштовање је у моралном смислу могуће само као поштовање једнаких. Припадник Војске Србије у свим приликама поштује друге људе без обзира на расу, веру, нацију, пол или било коју другу особеност. Он не сме чинити другом оно што не жели да чине њему. У свакој ситуацији, при извршавању свих дефинисаних мисија и задатака Војске Србије и у слободном времену, он мора водити рачуна о свом вербалном изражавању, при чему не сме да псује, да вређа и да се изражава погрдно о вредностима које другима представљају светињу. Претпостављени према потчињеном треба да буде строг, али правичан. Строгост треба да се односи само на непослушне и непокорне, а њихово кажњавање треба да буде одмерено. Припадник Војске Србије не сме бити заслепљен мржњом нити искључив када су у питању разлике међу људима. То значи да никада не сме правити разлику по расној, верској, националној, полној или било којој другој основи. Бахатост, охолост и осорност су због тога, такође, непожељне особине код припадника Војске Србије.

Закључак

Формирање посебног радног тима, који је имао задатак да припреми нацрт Кодекса части и ангажовање стручних лица из грађанства, кроз свеобухватни рад током реализације овог ни мало једноставног задатка, требало је да резултира квалитетом самог текста и његовом усаглашеношћу, како са важећом законском и подза-

конском регулативом, тако и општеприхваћеним нормама понашања. Кодекс части, као морално обавезујући акт, морао је бити добро структуриран и прецизан документ. При његовој изради трагало се за великом осетљивошћу, како за материјални део документа (оно што он садржи), тако и за његов формални део (начин на који је то изражено). Посебни се водило рачуна да у тексту не буде примеса идеолошких или политичких оријентација. Настојано је да отаџбина, професија и човечност буду основни појмови који прожимају и осмишљавају целину Кодекса части, дајући му при томе неопходно потребну димензију родољубља. Имало се у виду да осврт на моралне норме из прошлости не сме бити сам себи сврха и да се не сме исказивати као конзервативизам у садашњости и будућности. Тенденција је била да се традиционалне вредности из прошлости које су надживеле своје време, уоче и афирмишу, уз једновремени критички однос према њима. Другим речима, њихова афирмација не сме бити искључиво у функцији слављења онога што је било у прошлости, већ и у функцији дијалога са будућношћу.

При писању Кодекса части тежило се високом нивоу језгровитости и пријемчивости, тако да сваком припаднику Војске Србије његове одредбе буду јасне, разумљиве и прихватљиве. Важно је нагласити је да се у Кодексу части, уместо од скоро одомаћене и неодређене речи противник, користи реч непријатељ, при чему се пошло од чињенице да се у језику и у политичкој теорији између ове две речи разлика не прави случајно. Оне нису синоними, јер се с противником можемо спорити, надметати и водити борбу мишљења, али га не можемо и не смемо физички уништити. Непријатељ се може и физички уништити, а војска је управо та сила која се, бранећи отаџбину, супротставља непријатељу и с њим се бори до победе.

Приликом разраде кодекса категорија припадника Војске Србије у прилозима, поред већ наведене чињенице да они проистичу из одредаба Кодекса части, трагало се и за одређеним специфичностима сваке категорије посебно. То су особености важне са етичког становишта само за одређену категорију, што не искључује могућност да се оне могу односити и на друге категорије припадника.

За официре, који се налазе на највишој позицији у војној хијерархији и имају највећу одговорност, а које у тај статус својом одлуком производи председник Републике Србије, било је значајно нагласити њихове карактеристике. Код ове категорије тежиште је на тежњи да се припада друштвеној елити, потврђивању одредаба Кодекса части личним примером, начину размишљања и доношењу одлука, односу пре-

ма првопотчињенима¹⁴, спречавању сукоба интереса, питању напредовања и појави каријеризма и сл.

Код подофицира, категорије која се налази у средини хијерархијске лествице и која делује кроз подофицирски кор, било је значајно истаћи њихов значај у подршци командовању, потребу високог нивоа личне оспособљености и лидерских способности за ниво основних борбених јединица, однос према потчињенима¹⁵ и неопходности изградње, одржавања и унапређења личног ауторитета и личног примера.

Категорија војника, која се налази на најнижем хијерархијском нивоу у Војсци Србије и која нема функцију одлучивања већ искључиво извршавања, заслужује да буде и симбол снаге, узданице и чувара највиших вредности отаџбине Србије. Са друге стране, то су и епитети које су војници дужни да својим понашањем оправдају. Код ове категорије је због тога посебно било значајно указати на потребу развоја победничког духа, однос према извршавању наређења, однос према другу и наоружању и опреми, као и према обучавању и тимском раду.

Војни службеници и војни намештеници су категорија припадника Војске Србије специфична по томе што не даје заклетву и што у свакодневним прилика не носи униформу. Ради се о категорији која, због природе послова које обавља, посебно мора водити рачуна о избегавању ситуација које могу довести у сукоб интереса, као и бирократског поступања према странкама. У том смислу, уважавајући особености и специфичности, за сваку категорију припадника, дефинисано је још по 10 посебних (додатних) норми понашања за сваку од њих, које представљају саставни део Кодекса части припадника Војске Србије.

Израда Кодекса части и његово ступање на снагу представља само први корак у кодификацији понашања припадника Војске Србије. Наведена чињеница не би имала смисла без практичне примене Кодекса части, због чега се тренутно ради на томе. Предузимају се мере да се сви припадници Војске Србије упознају са одредбама Кодекса части, као и да у свим плановима обуке за 2011. годину тема „Кодекс части

¹⁴ Тиме се даје значај потреби поштовања степена војне хијерархије одозго наниже, где их поједини нивои командовања могу имати и шест–седам, као и избегавања заобилажења појединих нивоа без хитне потребе.

¹⁵ Према свима, јер је са њима непрекидно у личном контакту.

¹⁶ Стицањем статуса и на свечан начин.

припадника Војске Србије“ нађе своје место. Такође, у току је и израда идејног решења за џепне варијанте Кодекса части у облику брошура или као у савременим светским армијама – буклета, који ће добити сваки припадник Војске Србије, зависно од тога којој категорији припада¹⁶. Садржај брошуре биће суштина Кодекса части: начела, вредности и норме, и то исказани у првом лицу једнине. Такође, замисао је да се брошуре израђују у две верзије: за припаднике мушког и за припаднице женског пола. Посебно је значајно усмерити напоре ка заступљености Кодекса части у наставном процесу у Војној академији током школовања кадета и кадеткиња, као и слушалаца генералштабног и командно-штабног усавршавања.

Може се очекивати да ће Кодекс части дати допринос унапређењу моралног профила Војске Србије.

Литература:

1. Војничке вредности ОС САД и Официрски, Подофицирски и Војнички кодекс и Кодекс војних службеника ОС САД.
2. Кодекс официра ОС Руске Федерације.
3. Кодекси части ОС: Велике Британије, Канаде и Аустралије.
4. Етички кодекси припадника: Војске Црне Горе и ОС БиХ.
5. Кодекси:
  - психолога Србије;
  - професионалне етике адвоката Србије;
  - понашања државних службеника Србије;
  - корпоративног управљања;
  - пословне етике;
  - професионалне етике лекарске коморе Србије;
  - коморе медицинских сестара и здравствених техничара Србије;
  - понашања емитера;
  - судијске етике;
  - ветеринарско – медицинске етике;
  - понашања у покрајинским органима;
  - новинара Србије;
  - доктора стоматолозије;
  - биохемичара;
  - јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца;
  - државних ревизора и других запослених у Државној ревизорској институцији;
  - државних службеника Црне Горе.
6. Гроздић, Борислав: *Војна етика*, хрестоматија, ВИЗ, 2010.
7. Јелисијевић, Милоје: *Поуке за младе официре*, Графички уметнички завод „Планета“, 1931.
8. Иљин, Иван: *О супротстављању злу силом*, НИЦ Војска, 2001.
9. Аристотел, Никомахова етика.